

שכיון שנחלקו לשתי חבורות, אינם רשאים לחזור ולהתערב יחד [כדי שלא יהיו כאוכלים בשני מקומות או בשתי חבורות], וכשהופכים את פניהם נחשבים כחלקים אלו מאלו (ע"פ רבינו דוד ותוס' י"ט ז, יג. וכע"ז בשפת אמת בדעת הרמב"ם).

כְּשֶׁהִשְׁמַשׁ עוֹמֵד לְמִזוּג קוֹפֵץ אֶת פִּי וּמַחֲזִיר אֶת פָּנָיו וְכו' - שכיון שהתחיל לאכול את הפסח בחבורה אחת, אסור לו להמשיך לאכול בחבורה אחרת, ולכן צריך לקפוץ את פיו [גם אם אין בפיו מבשר הפסח] עד שיחזיר את פניו לצד חבורתו, כדי שלא יחשדוהו שאכל גם בחבורה השניה (רש"י). וראה מנחת חינוך מצוה טו אות ג, שרש"י לא פירש שהאיסור הוא משום שמוציא לחבורה השניה, לשיטתו שבקרבן פסח אחד שנמנו עליו שתי חבורות, אין איסור להוציא מחבורה לחבורה [רק לאכול בחבורה השניה], ראה ביאורו לעיל פה, ב ד"ה מחבורה. ויש שפירש, שהאיסור אינו מפני החשד, אלא מדובר במשם שאכל עם בני החבורה, ועמד ממקומו כדי ללכת למיחס לטול ממנו מים ולמזוג לבני חבורתו, וכיון שמקום המיחס הוא חוץ למקום חבורתו, אסור לו לאכול מבשר הפסח שבפיו [שאם יאכל במקום המיחס, כיון שהוא חוץ למקום חבורתו, נחשב לדעה זו כאוכל בשני מקומות, אף שאינו במקום חבורה אחרת], אלא קופץ את פיו עד שיחזור למקום חבורתו ויאכלנו (רמב"ם קרבן פסח ט, ד, ע"פ מנחת חינוך שם אות ד. וראה שם, שאם היה במקום חבורה אחרת, היה הפסח נפסל משום 'יוצא'. וראה מאירי).

וְהִכְלָה הוֹפְכָת אֶת פָּנֶיהָ וְאוֹכֶלֶת - מותרת להפוך את פניה לצד אחד ולאכול, שהפסח נאכל בשתי חבורות (רש"י; רמב"ם בפי"מ ז, יג, ובהל' קרבן פסח ט, ד). והמשנה מחדשת בזה, שאף שהתחילה לאכול קודם שהפכה את פניה, אינה נחשבת כאוכלת בשני מקומות (תוס' להלן ע"ב ד"ה הכלה, בפ' ראשון. וראה חזו"א א"ח כד לדף זה ס"ק א, שכל אדם רשאי לאכול משל חבורתו בחבורה אחרת שנמנו על אותו פסח, ונקטו כלה שכך דרכה). ועוד יש לפרש, שהכלה חייבת להפוך את פניה (תוס' שם, בפ' שני), משום צניעות (תוס' י"ט ז, יג).

גְּמָרָא. הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁאֵכָל כְּזֵית בְּצֵד הַתְּנֹור אִי פֶסַח הוּא מְמַלָּא קְרִיסוֹ מִמֶּנּוּ, משום שאם יעמוד משם וילך למקום החבורה, לא יוכל לחזור ולאכול (רש"י). ומלשון הברייתא שאכל 'כזית', משמע שדוקא אם אכל כזית אסור לו לאכול במקום אחר, אבל אם אכל פחות מכזית, מותר לחזור ולאכול במקום אחר, שאכילה פחות מכזית אינה נחשבת 'אכילה' (מנחת חינוך מצוה טו אות ז).

וְאִם רָצוּ בְּנֵי חֲבוּרָה לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ טוֹבָה בְּאֵין יוֹשְׁבֵין בְּצֵדוֹ ואוכלים עמו מקרבן הפסח, שכיון שלא אכלו מהפסח במקומם, מותר להם להוציא למקומו של השמש, שהאיסור להוציא את הפסח למקום אחר הוא דוקא אם כבר התחיל לאכול, אבל אם עדיין לא התחיל לאכול, מותר לקחת את חלקו בקרבן ולהוציאו ולאכול במקום אחר [ואפילו אם חלק מבני החבורה כבר התחילו לאכול] (מנחת חינוך מצוה טו אות ז. וראה ביאורו לעיל פה, א ב"ה מחבורה, וכן לעיל בסמוך ד"ה כשהשמש, שדעת רש"י שבפסח אחד ושתי חבורות, מותר להוציא מחבורה לחבורה). ויש שהוסיף טעם בכלל זה, שהאיסור הוא דוקא אם התחילו לאכול, שלאחר שכבר התחילו לאכול במקום אחד, אינם יכולים להמשיך לאכול במקום אחר, וכשם שהם בכלל הציווי 'בבית אחד יאכל', כך הם בכלל הציווי שבהמשך הפסוק 'לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה', ואסורים להוציאו למקום אחר (חזו"א א"ח כד לדף זה. וראה שם שמשלשן תוס' להלן ע"ב ד"ה ומר, משמע שמשעה שקבעו חבורות והניחו את הפסח לפניהם, אסורים להוציאו).

מֵאִי לֹא דֹאָכְלִי בְּאִיגָרָא וְאִמְרִי בְּאִיגָרָא, ומוכח שגגות ירושלים נתקדשו בקדושת ירושלים, וקשה על רב (רש"י). ולדעת המפרש שרב מודה שגגות ירושלים נתקדשו בקדושת ירושלים, ורק בקדושת עזרה סובר שלא נתקדשו (ראה ביאורו לעיל פה, ב ד"ה גגין), קושיית הגמ' היא שמכך שהיו אנשים הרבה בגג אחד, מוכח שהיו שם בני כמה חבורות, ובאופן זה הרי צריך לעשות היקף מוחיצה לכל חבורה וחבורה, אלא שהיקף זה שבין החבורות מועיל רק אם הוא בתוך בית, שאז המקום שחוץ להיקף נחשב כמחוץ לבית, ובגג, רק אם הגג נחשב בכלל הבית ויש לגג שם היקף מוחיצה מחמת הבית, אז ההיקף שבין החבורות מועיל. ואם כן קשה, שבשלמא אם גג העזרה נתקדש, גדר הדבר הוא שהגג בכלל הבית, וכן בפסח שנאכל על הגג, הגג נחשב בכלל הבית, והמוחיצה שבין החבורות מועילה, אבל אם גג העזרה לא נתקדש, גדר הדבר הוא שהגג אינו בכלל הבית, וכן בפסח שנאכל על הגג, אין הגג נחשב בכלל הבית, והמוחיצה שבין החבורות אינה מועילה, וכאילו אוכלים את הפסח יחד (אור שמח בית הבחירה ו, ז).

לֹא דֹאָכְלִי בְּאַרְעָא וְאִמְרִי בְּאִיגָרָא, שכיון שבני החבורה היו מרובים והביט צר להם, לאחר שגמרו את אכילתם בבית היו עולים לגג לומר הלל (מהרש"א).

שֶׁאֵין הֵיכָל כְּתָבִיב וְכו' וְעֵלְיָתִיו וְכו', וגזירת הכתוב שהעליות שבו נתקדשו (רש"י) [ודוקא עליות, ולא גגין (רש"י ד"ה ת"ש וגו)]. ויש שביאר, שאין זו גזירת הכתוב דוקא בעליות ולא בגגין, אלא כיון שעד גובה מאה ועשרים אמה יש לאויר שם 'היכל', כמפורש בפסוק (דברי הימים ב ג, ד), לכן מיד כשנתקדשה רצפת ההיכל, פשטה הקדושה עד גובה מאה ועשרים אמה, ואף לאחר שבנו באמצע עליות, אינן מפסיקות בפני הקדושה (מנחת שלמה א צא, יד. וראה ביאורו לעיל פה, ב ד"ה גגין).

כִּי קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּפִתּוּחוֹת לְהַר הַבַּיִת וְכו' - שרצפת העזרה נתקדשה על ידי דוד עד התהום (ובחים כד, א), ואת המחילות שבה לא קידש אלא אותן הפתוחות להר הבית (תוס' לעיל סז, ב ד"ה מחילות. וראה רדב"ז בית הבחירה פ, ט).

בְּשׁוֹשֵׁן הַבֵּינָה - בית הבנין על השער המזרחי של הר הבית, שהיתה מצוירת עליו צורת שושן הבירה (רש"י; ע"פ מדות א, ג). וצוירו כן כדי שיזכרו וידעו מהיכן באו (רש"י; ע"פ מנחת צה, א), ויודו למלכות פרס שהוציאתם משם והתירה להם לחזור לארץ ישראל (רש"י מנחות שם ד"ה כדי שידעו, וראה רבנו חננאל). או כדי שתהא אימת מלכות פרס עליהם ולא ימרדו בה (דעה נוספת בגמ' שם, ורש"י שם ד"ה שתהא).

■ להלכה, לשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול, אם היו גגותיהן שוים עם קרקע העזרה, תוכן חול וגגותיהן קודש, ואם אינם שוים, אף גגותיהן חול, שהגגות והעליות לא נתקדשו. לפיכך, גגים אלו אין אוכלים שם קדשי קדשים, ולא שוחטים קדשים קלים (רמב"ם בית הבחירה ו, ז. וראה שם, ח, בדן לשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש). המחילות הפתוחות לעזרה, קודש, והפתוחות להר הבית, חול. החלונות ועובי החומה, כלפנים, בין לאכילת קדשי קדשים בין לטומאה (שם, ט), ודוקא כשהם שוים לקרקע העזרה (ראב"ד שם, וכסף משנה שם בדעת הרמב"ם).

מִשְׁנֵה. אֵלּוּ הוֹפְכִין אֶת פָּנֶיהָ הַיֵּלף וְאוֹכְלִין וְכו', ואף שנראים בזה כשתי חבורות, מותרים לעשות כן, שהפסח נאכל לשתי חבורות, ואפילו אם הן בשני בתים (רש"י; מאירי). ויש שפירשו, שהחידוש במשנה הוא שהם חייבים להפוך את פניהם, כדי שלא יראו כמעורבים וכבני חבורה אחת (רמב"ם קרבן פסח ט, ג; רבינו דוד),